

Επώνυμο	Κομνηνός Αφεντούλιεφ/Αφεντούλης
Όνομα	Μιχαήλ
Υπογραφή	 <p>Υπογραφές Αγωνιστών της Ελληνικής Επανάστασης, Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, Αθήνα 1984.</p>
Σφραγίδα	 <p>Σφραγίδα Μιχαήλ Κομνηνού Αφεντούλιεφ (σε έγγραφο της 5 Φεβρουαρίου 1823, Λουτρό Κρήτης, αρ. 1075), <i>Σφραγίδες Ελευθερίας 1821-1832</i>, Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος (Ι.Ε.Ε.Ε.), Αθήνα 1983.</p> <p>Σφραγίδα Μιχαήλ Κομνηνού Αφεντούλιεφ (σε έγγραφο της 27 Δεκεμβρίου 1821, Λουτρό Κρήτης, αρ. 1083), <i>Σφραγίδες Ελευθερίας 1821-1832</i>, Ι.Ε.Ε.Ε., Αθήνα 1983.</p>
Ιδιότητα	Στρατιωτικός, διπλωματικός υπάλληλος, διοικητής Κρήτης (1821-1822)

Τόπος Γέννησης	Νίζνα Ρωσίας
Χρόνος Γέννησης	1769
Τόπος Καταγωγής	(:)
Τόπος Θανάτου	Λιβόρνο
Χρόνος Θανάτου	9/21 Ιουνίου 1855
Βιογραφικά Στοιχεία	<p>Ο Μιχαήλ Κομνηνός Αφεντούλιεφ ή Αφεντούλης αποτελεί μία από τις αινιγματικές μορφές της επαναστατικής περιόδου. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι αμφισβητήθηκε ακόμα και η πραγματική του ταυτότητα. Το πιθανότερο είναι πως το πραγματικό του όνομα ήταν Μιχαήλ Κομνηνός και το Αφεντούλιεφ ή Αφεντούλης προσωνυμία που του αποδόθηκε από τους κατοίκους της Κρήτης κατά την περίοδο που διετέλεσε εκεί διοικητής. Γεννήθηκε στη Νίζνα της Ρωσίας περίπου στα 1769. Για τους γονείς του, το μόνο που είναι μέχρι στιγμής γνωστό, είναι ότι ήταν ελληνικής καταγωγής και εύποροι. Ο Μιχαήλ ακολούθησε αρχικά σταδιοδρομία στρατιωτικού. Φοίτησε στη στρατιωτική σχολή της Πετρούπολης και σύμφωνα με μία πληροφορία έφτασε μέχρι το βαθμό του ταγματάρχη. Στη συνέχεια υπηρέτησε στο διπλωματικό σώμα, χωρίς να είναι σαφής η ακριβής υπηρεσία του εκεί, η ιδιότητά του. Αναφέρεται πως ενεργούσε στην υπηρεσία ρώσου πρέσβη. Ο ίδιος υποστήριζε πως υπηρέτησε τον τσάρο για 27 χρόνια. Στον ελλαδικό χώρο βρέθηκε κατά την έναρξη της επανάστασης, ακολουθώντας τον Αλέξανδρο Καντακουζηνό, με σκοπό να ενισχύσει τις αγωνιστικές προσπάθειες. Ο Καντακουζηνός βρέθηκε το καλοκαίρι του 1821 στη Μονεμβασία ακολουθώντας τις εντολές του Υψηλάντη, συνοδευόμενος από τον Αφεντούλιεφ. Εκεί συναντήθηκε με Κρήτες αγωνιστές οι οποίοι, μεταξύ άλλων, του πρότειναν να αναλάβει την ηγεσία των επιχειρήσεων στον τόπο τους. Ο Καντακουζηνός όμως δεν μπορούσε να αποδεχθεί την πρόταση καθώς χρειαζόταν να μεταβεί σε άλλες περιοχές σύμφωνα με τις εντολές του Υψηλάντη. Τότε ο Αλέξανδρος πρότεινε στους Κρήτες τον Αφεντούλιεφ, ή σύμφωνα με μία άλλη εκδοχή ο Αφεντούλιεφ αυτοπροτάθηκε για τη θέση του αρχηγού, του επάρχου της Κρήτης. Ο Υψηλάντης πάντως ενέκρινε την τοποθέτησή του. Η άφιξη του Αφεντούλιεφ στην Κρήτη ήταν εντυπωσιακή. Στα Σφακιά έφτασε με ελληνικό πλοίο τον Νοέμβριο του 1821 ως διοικητής, αντιπρόσωπος του Υψηλάντη και της Φιλικής, επιδεικνύοντας τα παράσημά του, φορώντας τη στρατιωτική στολή του τάγματος του Αγίου Ιωάννη της Μάλτας (όπου ανήκε), μεταφέροντας περίπου 10.000 οκάδες σιταριού, συνοδευόμενος από Κρήτες στρατιώτες. Οι κάτοικοι αλλά και οι οπλαρχηγοί τον εμπιστεύτηκαν, ακολουθούσαν τις εντολές του, παρ' όλο που δεν τον γνώριζαν και δεν τον είχαν προτείνει ως επικεφαλής τους. Η πρώτη ενέργεια του Αφεντούλιεφ ήταν η σύγκληση συμβουλίου των τοπικών στρατιωτικών και πολιτικών αρχόντων προκειμένου να σχεδιαστούν οι επικείμενες επιχειρήσεις, η διαμόρφωση ενός κλίματος ομοψυχίας και ενθάρρυνσης. Σχετικά με τη συνολική</p>

διοίκηση του Αφεντούλιεφ στην περιοχή κατά την κρίσιμη αυτή περίοδο, έχουν διατυπωθεί ποικίλες και αντιφατικές μεταξύ τους απόψεις. Από τη μία πλευρά υποστηρίζεται πως ο Μιχαήλ έλαβε μέρος σε μάχες κατά την επανάσταση (στις πολιορκίες της Μονεμβασιάς, της Τριπολιτσάς), πως ενδιαφέρθηκε για την πρόοδο των επαναστατικών επιχειρήσεων στην Κρήτη και για την οργάνωση στρατοπέδων και πως οι κάτοικοι τον εκτιμούσαν. Διέθετε στρατιωτικές και διοικητικές ικανότητες, ενδεχομένως όχι αυτές που απαιτούσε η περιοχή και η εποχή, αλλά δυσκολευόταν να προσαρμοστεί και να είναι αποδοτικός σε έναν τόπο που δεν γνώριζε, σε μία δύσκολη περίοδο. Από την άλλη πλευρά, εκτιμάται πως η συμπεριφορά του απέναντι στους κατοίκους χαρακτηρίστηκε από μία έπαρση, από μία αυταρχικότητα καθώς και από μία σαφή αναποτελεσματικότητα. Θεωρείται πως παραμέλησε την ευρύτερη κρητική περιοχή και πως εγκαταστάθηκε στο Λουτρό των Σφακίων δίνοντας έμφαση περισσότερο στην εμπορική δραστηριότητα. Παράλληλα, σε διοικητικό επίπεδο προχώρησε σε ενέργειες, στην συγκρότηση οργανισμών που δύσκολα θα μπορούσαν να εφαρμοστούν. Επιπλέον, το γεγονός ότι αυτοανακηρύχθηκε αρχιστράτηγος, ότι διατηρούσε ογκώδες αρχείο και λεπτομερή αλληλογραφία με τον Ιωάννη Κωλέττη (όπως έγινε γνωστό στους Κρήτες αργότερα) άρχισαν να πυροδοτούν μία καχυποψία προς το πρόσωπό του, κυρίως στους κόλπους των ντόπιων οπλαρχηγών. Μάλιστα, σύμφωνα με μία εκδοχή το επίθετο Κομνηνός λέγεται πως το υιοθέτησε ο ίδιος για να αναδείξει την παρουσία του, να υπογραμμίσει την σύνδεσή του με τη βυζαντινή αυτοκρατορία. Η συγκεντρωτική του δραστηριότητα φαίνεται πως κορυφώθηκε την άνοιξη του 1822 και σύμφωνα με μία εκδοχή δεν φαινόταν διατεθειμένος να συνεργαστεί ούτε με τους τοπικούς αγωνιστές και τους επικεφαλής τους αλλά ούτε και με την ανώτερη διοίκηση. Υποστηρίχθηκε από ορισμένους πως ο Αφεντούλιεφ σκόπευε να συγκροτήσει ένα βασίλειο στην Κρήτη με τον ίδιο ως τον απόλυτο ηγεμόνα, κάτι που δεν έβρισκε σε καμία περίπτωση σύμφωνους τους Κρήτες, οι οποίοι ήταν διατεθειμένοι να τον δεχθούν μόνο ως έπαρχο μιας προσωρινής οργάνωσης στο νησί, πάντα σε συνεννόηση και με την ανώτερη επαναστατική αρχή. Η παρουσία του εκτιμάται επίσης πως προκάλεσε εσωτερικές εντάσεις και διενέξεις οι οποίες, από ένα σημείο και μετά, άρχισαν να λαμβάνουν σοβαρές διαστάσεις. Παράλληλα με αυτές τις δύσκολες περιστάσεις στο εσωτερικό του νησιού, οι εξωτερικές συνθήκες ήταν ιδιαίτερα δύσκολες και άρχιζαν να δείχνουν απειλητικές για την ασφάλεια της περιοχής. Με την αποτυχία του Μιχαήλ να εξασφαλίσει το αναμενόμενο αποτέλεσμα στις μάχες που έλαβαν χώρα τον Μάιο του 1822, η δυσaréσκεια εναντίον του κλιμακώθηκε. Κατανοώντας την κρισιμότητα της κατάστασης, λίγους μήνες μετά, ο ίδιος ζήτησε επανειλημμένως να παραιτηθεί, να μεταβεί στην Πελοπόννησο για να βρει βοήθεια ή να παραμείνει εκεί και να αντικατασταθεί. Παρόμοιες διαθέσεις είχε και το διοικητικό συμβούλιο

	<p>των Κρητών που σύντομα προχώρησε στην αποκήρυξη και καθαίρεσή του, ώστε να τον διαδεχθεί άλλο πρόσωπο, που θα οριζόταν από την Αρχή, και θα έφερνε μαζί του στρατιωτικές δυνάμεις που θα προστάτευαν τον τόπο. Στο πλαίσιο του κλίματος που είχε διαμορφωθεί ο Μιχαήλ κατηγορήθηκε πως έφερε ψεύτικο όνομα, πλαστά παράσημα, πλαστή σφραγίδα, πως ενεργούσε χωρίς τη γνώμη και των άλλων μελών της διοίκησης, πως τα κίνητρά του ήταν ύποπτα. Τα έγγραφά του κατασχέθηκαν και τέθηκε υπό περιορισμό. Στα μέσα Φεβρουαρίου 1823 ο Αφεντούλιεφ αναχώρησε από την Κρήτη, τον διαδέχθηκε ως νέος έπαρχος ο Νεόφυτος Οικονόμου. Η πορεία που ακολούθησε στη συνέχεια δείχνει ασαφής. Το πιθανότερο είναι πως το καλοκαίρι του ίδιους έτους κατέφυγε σε συγγενείς ή φιλικά του πρόσωπα στη Σύρο και μετά στη Μήλο. Τον Οκτώβριο ενδεχομένως να αναχώρησε για την Τεργέστη και λίγο μετά να βρέθηκε στην Μάλτα ή στη Ρώμη. Ο Μιχαήλ επέμενε ιδιαίτερα στο ζήτημα της επιστροφής των εγγράφων του προκειμένου να αποδείξει, όπως υποστήριζε, την πραγματική δράση του στην Κρήτη. Προς το τέλος της ζωής του έμεινε στη Φλωρεντία. Πέθανε στις 9/21 Ιουνίου 1855, σε ηλικία 86 ετών και κηδεύτηκε στο κοιμητήριο της ελληνικής κοινότητας στο Λιβόρνο.</p>
<p>Βιβλιογραφία</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Τωμαδάκης Νικόλαος, «Ο τάφος και το έτος θανάτου του Μιχ. Αφεντούλιεφ», <i>Μνημοσύνη</i>, τ. Ε΄, Αθήνα 1974-5, σ. 398. • Τωμαδάκης Νικόλαος, <i>Τα εν Κρήτη πολιτεύματα 1821-1824 Μιχαήλ Αφεντούλιεφ, Μανόλης Τουμπάζης, Ιω. Σκυλίτσης-Ομηρίδης και Γ. Καλαμάρας</i>, Αθήνα 1960. • Πρωτοψάλτης Εμμανουήλ, <i>Ανέκδοτα έγγραφα Μιχαήλ Κομνηνού Αφεντούλιεφ</i>, Αθήνα 1939. • Νικολαΐδης Π., <i>Ιστορική και κριτική σύνοψις των εν Κρήτη διατρεξάντων από της πτώσεως του πρώτου διοικητού ταύτης ιππέως Αφεντούλιεφ μέχρι της σήμερον</i>, Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος 1971. • Πρωτοψάλτης Εμμανουήλ, «<i>Η κρητική επανάσταση του 1821 :υπομνήματα Μιχ. Κομνηνού Αφεντούλιεφ προς Ιω. Κωλέττην</i>», [ανάτυπο] Επετηρίς Εταιρείας Κρητικών Σπουδών, Α (1938), σ. 365-391. • Κριτοβουλίδης Κ., <i>Απομνημονεύματα του περί αυτονομίας της Ελλάδος πολέμου των Κρητών</i>, Αθήνα 1859. • Κανδηλώρος Τ. Χ., (λήμμα Μιχαήλ Αφεντούλιεφ), <i>Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια</i>, Δρανδάκης Παύλος, Αθήνα 1957, τ. 6^{ος}, σ. 305. • Ξανθουδίδης,- Στέφανος- Λάμπρος,- Σπυρίδων, <i>Επίτομος ιστορία της Κρήτης: από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς</i>, Αθήνα 1909. • <i>Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας, Βουλή των Ελλήνων, Βιβλιοθήκη</i>, τ. 1^{ος}, Α΄ Βουλευτική Περίοδος (1822-1823):

	<p>Πρακτικά του Βουλευτικού και Προβουλεύματα. Έγγραφα των Τοπικών Συνελεύσεων. Δημόσια έγγραφα των ετών 1821-1823. Επανεκδοση Αθήνα 197 (σ. 510, 512, 517, 522-538)· τόμος 2^{ος}, Β΄ Βουλευτική Περίοδος (1823-1824): Πρακτικά του Βουλευτικού και Προβουλεύματα. Επανεκδοση Αθήνα 1972 (σ. 347, 510, 517, 522-532)· τόμος 13^{ος}, <i>Λυτά έγγραφα Α΄ & Β΄ Βουλευτικής Περιόδου (1822-1824): ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ Α΄ (Υπουργείο Εσωτερικών)</i>, Αθήνα 1981, (σ. 109).</p>
<p>Συντάκτρια:</p>	<p>Σοφία Μπελόκα</p>

#